

Z KART HISTORII BIBLIOTEKI PEDAGOGICZNEJ W CHEŁMIE

Jolanta Miącz, Ewa Wojtas, Biblioteka Pedagogiczna w Chełmie

Opublikowano 21.12.2004

Biblioteka Pedagogiczna w Chełmie jest jedną z młodszych placówek tego typu w Polsce. Pierwszy ślad jej istnienia datowany jest na 20 grudnia 1950 roku i jak wynika z dokumentów - do września 1951 r. księgozbiór liczył 136 woluminów, liczba czytelników wynosiła 11.

Z zapisu kronikarskiego można odczytać, że za datę otwarcia biblioteki uważa się dzień 1 maja 1951 r. Wówczas nosiła ona nazwę Pedagogiczna Biblioteka Powiatowa, a opiekę nad nią sprawowała pani J. Wojciechowska. Stan księgozbioru na dzień 31 grudnia 1951 r. wynosił 346 woluminów, liczba czytelników wzrosła do 25. Pierwszą siedzibą biblioteki, która była czynna tylko przez 3 dni w tygodniu w godzinach 12.00-14.00 była Szkoła Podstawowa Nr 5 w Chełmie. W sierpniu 1954 r. przeniesiono placówkę do lokalu w Gmachu PKWN przy Wydziale Oświaty, zachowując poprzednie dni pracy. W 1958 r. odbyła się kolejna przeprowadzka, tym razem do pomieszczeń przy Szkole Podstawowej Nr 6 w Chełmie w Gmachu PKWN. Biblioteka zajmowała wówczas 2 małe pokoiki, ale jej czas pracy wydłużył się do tygodnia i 6 godzin dziennie. Przez następną dekadę przybyło pomieszczeń, został też przyznany drugi etat bibliotekarza. Na koniec grudnia 1969 r. księgozbiór biblioteki liczył 17548 woluminów. Korzystali z niego nauczyciele powiatu i miasta Chełma - czynni zawodowo i emeryci, a także ci, którzy dopiero przygotowywali się do tego zawodu.

W Gmachu PKWN biblioteka funkcjonowała do lipca 1975 r. tj. do zmiany statusu Miasta Chełma, który w wyniku reformy administracyjnej kraju stał się miastem wojewódzkim. Nowy podział administracyjny Polski spowodował przekształcenie placówki w Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką z dwiema filiami - w Krasnymstawie i Włodawie. Chełm, dotychczas miasto powiatowe, nie był przygotowany do tej reformy, zwłaszcza od strony lokalowej. Wszystkie pomieszczenia w Gmachu PKWN zostały zlustrowane pod kątem przygotowania ich dla potrzeb nowych, organizujących się komórek wojewódzkich. Szkoła Podstawowa Nr 6, mieszcząca się dotychczas w gmachu, została przeniesiona do nowego budynku. Pracownicy biblioteki przewidując, że również czeka je przeprowadzka, już w maju rozpoczęły pakowanie księgozbioru.

W grudniu 1975 r. biblioteka powróciła do swojej pierwszej siedziby w Szkole Podstawowej Nr 5 w Chełmie przy pl. Sienkiewicza 1. Z roku na rok liczba czytelników wzrastała i na koniec 1975 r. wynosiła 920. Powiększał się również księgozbiór. W 1975 roku liczył on 24000 woluminów.

Systematyczny wzrost liczby czytelników i wypożyczeń, a także zbiorów (w tym także zbiorów audiowizualnych) oraz zapotrzebowanie czytelników na coraz to nowe formy pracy spowodowały we wrześniu 1977 r. zorganizowanie czterech wydziałów tj.: udostępniania zbiorów, czytelnicy, opracowania zbiorów, informacyjno - bibliograficznego. Opracowano regulaminy wypożyczalni i czytelnicy, czas pracy wydziałów przedłużono (od godz. 9.00 do godz. 18.00). Rozpoczęto prace nad katalogiem centralnym PBW i filii, opracowano katalog alfabetyczny lektur do egzaminu kwalifikacyjnego na różne kierunki studiów. Wprowadzono informację zbiorową - biuletyny nowości wysyłane do czytelników oraz zestawienia bibliograficzne.

W ciągu kolejnych lat jednostka stała się znaczącą placówką oświatową, cieszącą się uznaniem władz oświatowych. Wspecjalizowana kadra zawsze gotowa była spełniać oczekiwania czytelników, udzielać pomocy i instruktażu pracownikom swych filii i bibliotekarzom szkolnym. Wspierała proces dydaktyczno-wychowawczy jednostek oświatowych, współpracowała z nauczycielami, Kuratorium Oświaty w Chełmie, metodykami, organizowała zbiórki książek dla domów dziecka oraz wystawy, wśród których na szczególną uwagę zasługuje wojewódzka wystawa "Janusz Korczak w 100 rocznicę urodzin", zorganizowana w odpowiedzi na apel Międzynarodowego Komitetu Korczakowskiego. Zgromadzono na niej prace Korczaka, dokumenty, materiały i publikacje przybliżające nauczycielom i młodzieży jego postać nie tylko jako pedagoga, ale również lekarza i pisarza, wielkiego humanisty. Najciekawszym akcentem ekspozycji były prace plastyczne wykonane przez dzieci z przedszkoli i szkół miasta Chełma. Były to ilustracje do książek Korczaka, projekty obwolut, obrazy ukazujące jego życie i działalność oraz plakaty w stulecie urodzin. Prezydium Międzynarodowego Komitetu Korczakowskiego uznając wkład w popularyzację postaci Starego

Doktora i jego twórczości przyznało naszej placówce Medal Pamiątkowy Janusza Korczaka, który został uroczysto wręczony 6 marca 1979 r. w Warszawie.

Pracownicy biblioteki systematycznie dzielili się swoją wiedzą i doświadczeniem z bibliotekarzami sąsiednich bibliotek wojewódzkich, a także sami korzystali z takich wskazówek. W listopadzie 1979 r. odbył się wyjazd szkoleniowy pracowników biblioteki do PBW w Warszawie, którego celem było zapoznanie się ze strukturą organizacyjną tej placówki i specyfiką pracy poszczególnych wydziałów. Efektem wymiany doświadczeń było konsekwentne dążenie do utworzenia z jednostki głównej siedziby informacji pedagogicznej gromadzącej, upowszechniającej i udostępniającej zbiory dydaktyczne. Wszechstronna działalność placówki była pozytywnie odbierana przez władze i środowisko nauczycielskie, czego dowodem były podziękowania, wyróżnienia i nagrody (mgr Irena Deneka otrzymała nagrodę Ministra Oświaty i Wychowania I stopnia).

W 1980 r. placówka posiadała ok. 36000 woluminów, zapisanych było 1448 czytelników, którzy wypożyczyli 14151 zbiorów na zewnątrz.

Działalność PBW w 1980 r. skupiała się na dążeniu do tworzenia z placówki banku informacji pedagogicznej oraz pomocy w poszukiwaniu istotnych wartości życia i kształtowaniu kultury pedagogicznej współczesnego nauczyciela. Ogółem w 1980 r. w PBW pracowało 15 osób, w tym: działalności podstawowej 13 osób, administracji i obsługi 2 osoby - wszyscy mieścili się na niewielkiej powierzchni 180 m².

Na efekty pracy biblioteki ma wpływ wiele czynników, ale nawet najlepsza praca kadry nie da spodziewanych efektów, jeśli nie zapewni się odpowiednich warunków lokalowych. Dlatego też wśród wielu postulatów skierowanych przez dyrektora PBW do jednostki nadrzędnej na pierwsze miejsce wysuwała się sprawa powiększenia lokalu bibliotecznego.

W latach 80-tych nastąpił dalszy rozwój służby informacyjnej i wzbogacanie zbiorów pod kątem potrzeb czytelników, stwarzanie im warunków do kształcenia, samokształcenia i doskonalenia się. Biblioteka czynna była przez 6 dni w tygodniu (od poniedziałku do piątku w godz. 8 - 18, w soboty 8 - 15).

Od września 1982 r. nastąpiły zmiany kadrowe - 5 bibliotekarzy odeszło z placówki, a na ich miejsce zatrudniono tylko 2 osoby. W efekcie zmieniła się również struktura organizacyjna jednostki. Zlikwidowano wydział metodyczny - instrukcyjny i opieki nad bibliotekami szkolnymi, zmniejszyła się obsada wydziału informacyjno - bibliograficznego. Ostatecznie w 1983 r. kadra liczyła 11 osób działalności podstawowej. Niekorzystną zmianą było również zmodyfikowanie planu zakupów, zakładające redukcję liczby nabytków z 4000 do 2000 jednostek inwentarzowych. Prowadzone w grudniu 1985 r. i styczniu 1986 r. pomiary stropów nad Przedszkolem Nr 1 potwierdziły przypuszczenia o nadmiernym ich obciążeniu. W związku z zaistniałą sytuacją zapadła decyzja o wyłączeniu kolejnych egzemplarzy książek i mebli bibliotecznego do magazynu zastępczego w piwnicy Przedszkola Nr 17 (ul. Połaniecka 10). Ostatecznie do magazynu trafiło 16330 woluminów książek i czasopism, 46 regałów książkowych i 1 szafa na środki audiowizualne.

Na przestrzeni lat 1958 - 1986 bibliotekę kierowali i stopniowo rozwijali jej działalność: Feliks Bodakowski (1958-1966), Cecylia Bejster (1966-1984) i Irena Deneka (1984-1986) W roku szkolnym 1986/1987 stanowisko dyrektora objęła mgr Magdalena Szynal i pełni je do dziś.

Na przełomie lat 80 - tych i 90 - tych mimo trudnych warunków lokalowych, a co za tym idzie trudnych warunków pracy, biblioteka spełniała swoje statutowe zadania, a także starała się rozszerzać swoją działalność. Nadal budowano warsztat informacyjny, gromadzono i udostępniano zbiory (również taśmy video, cieszące się ogromnym zainteresowaniem czytelników), wspierano proces dydaktyczny - wychowawczy szkół, organizowano wystawy. Piętrzące się trudności i niedogodności nie spowodowały spadku czytelnictwa, a wręcz odwrotnie - cieszyliśmy się szybko rosnącą liczbą użytkowników.

1992 r. to bardzo ważna data w historii PBW w Chełmie. Po wielu latach oczekiwań biblioteka dostała nowy lokal przy ul. Wieniawskiego 15, który zajmuje do dziś.

Przy pomocy młodzieży szkolnej oraz żołnierzy chełmskiej jednostki Straży Granicznej, a przede wszystkim dzięki zaangażowaniu wszystkich pracowników w ciągu niespełna dwóch miesięcy dokonano przeprowadzki. Nowy lokal spełniał marzenia wszystkich: przestronne, widne i nowoczesne pomieszczenia, usytuowanie działów udostępniania zbiorów blisko głównego wejścia, szatnia i toalety dla czytelników,

nowoczesna sala projekcyjna, dwie sale wykładowe, a także umiejscowienie w drugiej części tzw. administracyjnej działów gromadzenia i opracowania zbiorów oraz informacyjno - bibliograficznego oraz pomieszczeń administracji i obsługi.

15 maja 1992 r. w obecności zaproszonych gości i dawnych oraz obecnych pracowników odbyło się uroczyste otwarcie biblioteki. Od tej pory w bibliotece zaczęły funkcjonować następujące wydziały: Czytelnia, Wypożyczalnia Książek, Wydział Zbiorów Specjalnych, Wydział Informacyjno - Bibliograficzny oraz Wydział Gromadzenia i Opracowania Zbiorów.

W nowym lokalu PBW stała się prężnie działającą instytucją kulturalno - oświatową systematycznie poszerzającą swoją działalność statutową i pozabiblioteczną, poszukującą nowych form popularyzacji zbiorów i kontaktów z czytelnikami. Jej bogata i szeroka oferta działalności ukształtowana w tym czasie dynamicznie rozwija się i trwa do dziś. Biblioteka gromadzi i przechowuje piśmiennictwo z zakresu nauk pedagogicznych i z nimi współdziałających, publikacje z wszystkich dziedzin wiedzy będących przedmiotem pracy dydaktycznej na różnych nośnikach - książki, czasopisma, zbiory audiowizualne i multimedialne oraz udostępnia je swoim użytkownikom: nauczycielom, studentom wszystkich kierunków, uczniom i innym czytelnikom bezpośrednio związanym z procesem nauczania i samokształcenia. Należy zaznaczyć, że placówka, jako jedna z nielicznych w kraju, posiada bardzo bogatą i różnorodną kolekcję edukacyjnych dokumentów audiowizualnych i multimedialnych.

Systematycznie wzbogaca i doskonali swój warsztat informacyjny, na który składają się katalogi - alfabetyczny i rzeczowy wydawnictw zwartych, zbiorów specjalnych i czytelni, katalog nowości, katalog tytułowy dzieł literackich, katalog przedmiotowy (kartoteka zagadnieniowa), katalog tytułowy czasopism. Od 1997 r. budowany jest katalog automatyczny w komputerowym systemie Libra. Wiele działań biblioteki zmierza w kierunku szeroko pojętej informacji wśród nich warto wymienić: zestawienia bibliograficzne na określone tematy, aktualizowane corocznie informatory o bibliotece, wystawy nowości książkowych i audiowizualnych, wystawy tematyczne, rocznicowe, okolicznościowe, propagujące gromadzone w bibliotece zbiory, informacje indywidualne biblioteczne, katalogowe, bibliograficzne.

Bardzo istotną formą pracy biblioteki są zajęcia dydaktyczne, adresowane do dzieci i młodzieży. Bibliotekarze na podstawie opracowanych przez siebie scenariuszy zapoznają odbiorców z biblioteką i kształcą ich umiejętność samodzielnego korzystania z jej usług. Miłym uzupełnieniem takich zajęć są często projekcje ekranizacji lektur szkolnych, filmów popularno - naukowych i edukacyjnych. Biblioteka uczestniczy również w gromadzeniu i upowszechnianiu publikacji nauczycieli poprzez udostępnianie w czytelni opracowanych przez nich konspektów lekcji, scenariuszy zajęć i innych materiałów edukacyjnych i eksponowanie ich na wystawach.

Biblioteka oferuje również swoim użytkownikom szeroki i atrakcyjny zakres usług poza bibliotecznymi. Ich lista jest imponująca. Oprócz wystaw odbywają się w placówce spotkania autorskie, spotkania z wydawcami, kursy językowe, kursy przygotowujące uczniów do egzaminów wstępnych do szkół średnich, kiermasze książek, płyt analogowych i kaset video, giełdy szkół, kursy i szkolenia dla nauczycieli, wakacyjne i feryjne projekcje filmów dla dzieci i młodzieży. Na bieżąco są awizowane na tablicy ogłoszeń: repertuar teatrów warszawskich i lubelskich, imprezy kulturalne organizowane przez chełmskie placówki kultury.

Wszystkie działania biblioteki cieszą się dużą popularnością i utwierdzają pracowników w przekonaniu, że ich praca sprzyja aktywizacji nauczycieli i uczniów, służy rozwojowi oświaty.

Do realizacji tak różnorodnych zadań niezbędna jest wykwalifikowana kadra. Wszyscy pracownicy mają wyższe wykształcenie oraz przygotowanie pedagogiczne i bibliotekarskie. Dzięki temu placówka wspólnie z innymi bibliotekami, szkołami i instytucjami pełni istotną rolę kulturalno - oświatową w lokalnej społeczności.

W 1999 roku, w związku z reformą administracyjną kraju Chełm przestał być miastem wojewódzkim, więc zmienił się organ prowadzący i finansujący bibliotekę. Wcześniej było to Kuratorium Oświaty, a obecnie Samorząd Województwa Lubelskiego. Od tego czasu pełna nazwa naszej placówki brzmi: Biblioteka Pedagogiczna w Chełmie. Dotychczasowa filia BP w Krasnymstawie została przekształcona w bibliotekę powiatową podległą burmistrzowi Krasnegostawu.

W latach dziewięćdziesiątych nastąpił dynamiczny przyrost nabytków oraz gwałtowny wzrost czytelnictwa. Na koniec grudnia 2000 roku w księgach inwentarzowych zapisanych było 67020 książek i 9109 środków audiowizualnych. W tym czasie Wypożyczalnia zarejestrowała 4012 czytelników, którzy dokonali 36491 wypożyczeń. Czytelnia w tym samym czasie zanotowała 6044 użytkowników, którym udostępniono 34426 pozycji (druków zwartych i czasopism), a Wydział Zbiorów Specjalnych wypożyczył 10730 zbiorów 757 czytelnikom.

11 grudnia 2000 r. odbyły się uroczystości jubileuszowe związane z 50-leciem powstania Biblioteki Pedagogicznej. Na "urodziny" przybyli przedstawiciele władz oświatowych, samorządowych i kościelnych oraz dyrektorzy chełmskich szkół, placówek kulturalnych, doradcy metodyczni, nauczyciele i bibliotekarze bibliotek pedagogicznych województwa lubelskiego.

Na część oficjalną imprezy, którą uroczystości otworzyła dyrektor Magdalena Szynal złożyły się: 2 referaty (Rys historyczny BP w Chełmie - Ewa Wojtas BP Chełm, Z dziejów pedagogicznej funkcji biblioteki - Renata Melasa UMCS Lublin), rozdanie nagród, wyróżnień i dyplomów osobom związanym z BP w Chełmie, wręczenie głównej nagrody laureatowi Konkursu na Ekslibris Jubileuszowy Biblioteki, przyznanie oraz wręczenie nagród pieniężnych trzem pracownikom biblioteki. Uroczystość uświetnił koncert w wykonaniu uczniów Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia im. I. Paderewskiego w Chełmie.

Po części oficjalnej goście obejrzeni wystawę "Barwy jesieni" przygotowaną przez uczniów Specjalnego Ośrodka Szkolno - Wychowawczego w Chełmie oraz ekspozycje towarzyszące: wystawę ekslibrisów oraz fotoreportaż z "Giełdy Szkół" wykonany przez Magdalenę Baj z Państwowego Liceum Sztuk Plastycznych w Zamościu. Na zakończenie uroczystości odbył się słodki poczęstunek, którego główną atrakcją był znakomity tort w kształcie książki. Dla uświetnienia jubileuszu pracownicy biblioteki opracowali pierwszą monografię placówki pt. "Biblioteka Pedagogiczna w Chełmie 1950 - 2000".